

plačo, učiteljice pa dokazujejo šolskim oblastvom, da imajo tudi pravico do višje plače. Učiteljice zahtevajo enakopravnost z učitelji, učitelji pa dokazujejo, da jim to ne gré. Da se torej na kvar ljudski šoli ne vcepi zavist med učitelji in učiteljicami, zato prvega ni treba storiti, drugo naj se pa opusti. Konec cele take zavistne igre bi bil, da bi šle obe stranki praznih rok domov. Vse drugačni bi pa bili naši uspehi, če z združenimi močmi stopimo pred postavodajalne korporacije. Le, če se učitelji in učiteljice tesno združimo, potem smemo zagotovljeni biti, da se bodo naše prošnje ugodneje reševale, kakor so se pa do sedaj!

Rešiti imamo poleg gmotnega še mnogo drugih perečih vprašanj, a to nam bode pa le mogoče, če smo učitelji in učiteljice jednih mislij. Z združenimi močmi se moramo postavljati v bran tistim strankam, ki so nam in šoli nasprotné; dalje se moramo braniti birokratiškega pritiska; potegovati se moramo za razširjenje šol ter delovati na to, da ne bomo imeli tako prenapolnjenih razredov, kakor jih imamo dandanes. Koliko časa in koliko truda bi zapravili po nepotrebnem in koliko slabši bi bil učinek našega delovanja, če bi vsaka stranka zase postopala!

Kakor razvidijo čitatelji, smo mi za mir in slogo med obema spoloma. Naše načelo je torej: „Jednake dolžnosti, jednake pravice“. Poglejte jih naše učiteljice, kako marljivo pošiljajo svoje prispevke za „Cesar Franc Jožefovo ustanovo“; pogledajte jih, s kakim veseljem nabirajo in zbirajo „krone“ za „učiteljski konvikt“! Ponosni smo lahko na naše vrle tovarišice, tembolj, ker ne bode imela nobena koristi ne od „ustanove“ in ne od „konvikta“. Marsikateremu učitelju bi take tovarišice lahko postavili v vzgled. Da pa vse niso še z nami, no, to je seveda tudi res; tē ima posebno upravnika „Učit. Tovariša“ na piki, ker jih ne najde med naročniki, ali prepričani smo, da se tudi tu v kratkem obrne na bolje. Zato stopajmo učitelji in učiteljice v vseh vprašanjih z roko v roki!

Beseda o naši reorganizaciji.

I.

 si stanovi, kolikor jih deluje v blaginjo človeštva na tem svetu, imajo vsekdar dovolj posla s svojim internim delovanjem. Nalagajo si sami ta posel, dasi je njega izpolnitev dokaj težavnejša, nego izpolnitev dolžnostij, katere mu nalaga stan. Zadnje so same ob sebi umevne: njih se oklene človek z vsemi svojimi silami zato, ker mu jih daje stan, kateremu se je posvetil z dušo in telesom. Dostikrat je dosega končnega zmotra sila težavna. Zakaj? Zato, ker so ga ustvarili razni gospodje za zeleno mizo brez vsake izkušnje. Da se med nami, ki služimo in delamo v raznih strokah bodisi po

tem ali onem načrtu in ukazu, doseže toliko, kolikor se, kriva je samo vstrajajoča sila, ki potrebuje vse naše moči, telesne in duševne — da se človek po velikem trudu naposled pripeha do kraja, kjer mora počivati, da ne obnemore in ne obstane kje na cesti, kot voz, ki se mu kolo razdrobi ob kamenu. Potlej pa pride kdo predstojnikov in tako mogočno pregleda z jednim pogledom človekovo delo, pa zraven pristavi prav milostno: No, nekaj je že, nekaj! — In ta nekaj je čisto vse bitje človekovo! Toliko, da ni pustil v svoji delavnici duše in mesa, da bi same kosti šklepetale po svetu, kot strašilo onim, ki hočejo človeku mozeg izsrkati!

Umevno je torej, da se družijo posamezni udje jednega stanu tesneje med seboj, da ustanavljajo društva, kjer je mesto onemu zgorej imenovanemu internemu delovanju. In zakaj je izpolnitev tega težavnejša, nego izpolnitev stanovskih dolžnostij? Odgovor je kratek ali dolg, kakor se vzame. Komur se dobro godi, in kdor se ne briga za nič na svetu, temu bi seveda treba dolge pridige, da bi nazadnje verjel, komur pa bolj tanka prede, ta pozna to stvar brez vsake razlage. Vender nekoliko besedij je treba o tem napisati, ker jih bomo še pozneje v teh člankih rabili, oziroma z njimi opravičili svoj dvom in strah.

Stan, ki ni bil rojen v bogati hiši, kateremu je bil začetek be-raški, mora skrbeti sam, da si pomaga do boljših časov. On navadno nima prijateljev, takšnih namreč, ki bi bili res prijatelji iz prepričanja in naklonjenosti, četudi ne iz ljubezni. Tu in tam je pojedinec zasajen v bedno tako življenje, časih se tudi kdo drugih zareče iz dobičkarije in samoljubja in priseže večno prijateljstvo in zvestobo, pa trka in pije v prospeh in slavo, a navdušenost se mu hitro izkadi, kakor vino iz omamljenih možganov, kadar se pošteno prespi! — Stan pa, ki tako uživa dobroto in neprecenljivo vrednost prijateljstva, a hoče v javnosti vspešno delovati, mora skrbeti, da si pridobi če ne prijateljev, vsaj take ljudi, kateri morajo, ako sodijo po vesti in ne po principijelni antipatiji, prostodušno priznati, da je stan potreben in da častno vrši svojo nalogo. Koliko truda je pa treba, predno si vzgoji kdorkoli tako občinstvo! Tu ne dosežeš Bog ve kaj, če se opiraš samo na to, kar storiš v mejah svojega stanovskega delovanja. Vse premalo, ničevno! Treba je v javnost, tu nastopati kot mož, vsako svojo prosto uro žrtvovati obči koristi — brez odmora in počitka! Potlej se šele približa tista masa, katera prva užije prvi sad tvojega dela. Potem gre dalje, polagoma sicer, a gotovo. Kdor je jedenkrat pridobljen, ta ne odpade več, drži se trdo, ker najde zvest pristaš zvestega prijatelja in podpiratelja, kateri zida nanj lepšo svojo bodočnost. Prvi korak je storjen. Odslej ne živiš več samo svojemu poklicu — moči in delo se razcepijo; živiš v javnosti, izpostavljen si javni sodbi, katere pravični izreki te vzpodbujajo, a nepravični bolé.

Ali je s tem že vse gotovo? Ne — treba je še mnogo!

Kdor je poklican, da deluje v javnosti, ta mora paziti pred vsem, da ne zaostane za tekom časa, v katerem živi, da paralelizuje svoje razmere in potrebe z razmerami in potrebami dōbe, v kateri mu je delovati: on mora napredovati vsestranski, napredovati v svoji naobrazbi, t. j. duševno, napredovati v svojem gmotnem položaji, t. j. materijelno. Tako napredovanje pomeni napredek, bodočnost in zmago; smrtno stanje, nekako zimsko spanje znači stanovsko nazadovanje, ki je za sleharni stan nečastno, ono je črv, ki izpodjeda korenine ter onemogoči nadaljnje vspešno in koristno delovanje. Tudi če so v stanu le posamezniki, kateri drže leno roke križem in si mislijo: „Bo že ljubi Bog dal, da bo drugače“ — so velika ovira na potu k absolutno potrebnemu napredku. Vsak brez izjeme, najsi nima veselja ali najsi ne čuti potrebe, mora se udati časovnim zahtevam, mora starokopitnost vreči od sebe, mora biti napreden, mora imeti svojo voljo, katere ne sme nikdar zatajiti! Težko je to pri starih ljudeh, ki so se že popolnoma uživali v svoj položaj — a ne pomaga nič, tega primoranja ne more in ne sme opravičiti noben izgovor.

Kadar se začne tako vrvenje in odločno hotenje po zboljšanju v stanu, o katerem vlada prepričanje, da so njega udje pohlevne ovčice brez lastne volje in brez svojega prepričanja, tedaj ga začno višje oblasti pisano gledati in bolj napno vrvi, s katerimi so premikali svojevoljno lesene in popirnaté možičke tako, kakor jim je bolj kazalo. Stavijo se takemu početju vse mogoče in nemogoče zapreke, kaznuje se z raznimi ukazi in odredbami, da bi se zadušilo že v svojem početku. Če se odneha z zahtevami, ki so pogoj k boljšim časom, tedaj je igra za dolgo vrsto let, če ne za vedno — izgubljena. Vrnemo se potem na staro mesto, zapademo starim tožnim razmeram, nimamo nikakoršne bodočnosti. A stan brez bodočnosti je stan brez življenske sile, on je nepotreben, ker ne more zadoštititi potrebam, katere mu stavi napredujoče človeštvo.

Žal, da smo prepričani, da nam naše višje oblasti ne bodo nikdar same ob sebi zboljšale našega gmotnega stanja. Dokler se pa to ne zgodi, ni mogoče, da bi bil naš napredek vsestranski, ker dlje ne morejo naše moči vzdrževati bremena, katero nam nalaga sedanji vek.

Gmotno stanje — denar! Stara pesem starega, hreščečega, sto in sto ušesom gabnega napeva, ki je ostala doslej brez ublaženega, prijetnega odmeva. Trd je bil in jednako hreščeč vsak onih mnogih odpevov, kateri so zadoneli v preteklih letih iz visokih dvoran in zbornic na naša ušesa. Žalilo nas je v dno duše, ko smo se odganjali od praĝa z neznatnim darilcem, če nas niso kar praznih rok pognali

v zaduhle učilnice delat pokoro zato, ker učimo in izobrazujemo našo mladino.

Tako ne more iti dalje!

Napeti je treba vse strune, da se postavimo na trda tla. Zahtevati nam je odločno, da se dostojno uravnajo naše gmotne razmere. Uradnikom so se sedaj regulovale in znatno zboljšale plače — prej se že nismo mogli meriti z njimi, sedaj je razlika velikanska, in samo ob sebi nastane vprašanje: kako bo mogoče živeti svojemu stanu dostojno sedaj, ko smo ostali ob vznožji, med tem ko so se drugi, ki lažje posle opravljajo v človeški družbi, prenesli na zeleni, cvetoči vrh? Tamkaj zori sočno sadje, vrè iz skalnete razpoke mrzla studenčnica — nam ostane kukavna, nedozorela lesnika in mlačna, kalna voda! — Obljubovalo se nam je ob prilikah, ko so nas rabili, mnogo in mnogo, a izučila nas je skušnja: Ne verjemi samim besedam in obljubam!

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

E.

Od pragmatične sankcije do Franc Jožefa I.

(1713—2. grudna 1848.)

5. Ustavno gibanje v Slovencih l. 1848. in 1849.

(Dalje.)

Bližale so se volitve za narodno skupščino v Frankfurtu. V skupščino so imele tudi voliti slovenske dežele. Nemški politiki so hrepeneli črez avstrijske meje, Slovani pa so iskali svoje težišče v Avstriji. Slovencem torej ni kazalo voliti v Frankfurt, in dunajsko društvo „Slovenija“ je razposlalo v slovenske kraje po Karolu Dežmanu sestavljen „poziv na narod slovenski“, v katerem se je izreklo zoper volitve v Frankfurt. Ta poziv je zelo pomnožil nasprotnike frankfurtske narodne skupščine, katera je ponujala Slovencem poročstva za narodnost in vse „kar priroda in zgodovina priznava.“ Henrik Costa pa je za pristop k Nemčiji še zahteval, da se varuje neodvisnost avstrijskega cesarja. Slovenci bi imeli kakih 20 poslancev v Frankfurtu, majhno število v zboru 600 poslancev. Slovenci niso bili jedini v tej zadevi, ker niso še imeli prave organizacije. Kranjski Slovenci so bili nesložni, udeležba pri volitvah je bila z malimi izjemami neznatna, nekateri kraji pa niso hoteli voliti. Na Koroškem so bile volitve živahnejše, menj pa na Primorskem. Štajerski Slovenci so se najbolj